

БЪЛГАРИЯ 2006 -СОЦИАЛНО-ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

В аналитичния материал се представят накратко основни характеристики и специфични проблеми на демографското, социалното и икономическото развитие, научноизследователската и развойна дейност и състоянието на околната среда в страната*. Статистическият анализ е насочен основно към 2006 г., като се правят сравнения с предходната 2005 г. и приетата за база 2000 година. Анализират се проявяващите се тенденции в развитието и настъпващите структурни промени.

Формиралата се **демографска ситуация** постави остри проблеми в национален и регионален контекст не само по отношение на сегашното и бъдещо развитие на населението, но и в областта на нейното социално и икономическо развитие. Отговор за преодоляване на последствията от създалата се кризисна ситуация е приетата Национална стратегия за демографското развитие на Република България 2006 - 2020 година. В нея са формулирани приоритетите в областта на демографската политика, насочени към забавяне на темповете на намаляване на населението и осигуряване на високо качество на човешкия капитал. Основен фактор за осъществяване на стратегията е осигуряването на всеобхватна и качествена информация за състоянието и тенденциите в демографското развитие на страната.

Към края на 2006 г. **постоянното население** на България е 7 679.3 хил. души. За една година в резултат на значително по-големия брой умирация отколкото раждания населението на страната намалява с 39.5 хил. души, или с 0.5%. В сравнение с намалението през 2005 г. намалението на населението през 2006 г. е с около 3 хил. души по-малко, което се дължи изцяло на по-високата раждаемост през последната година.

Формиралите се в продължение на повече от две десетилетия негативни тенденции в развитието на демографските процеси водят до значими промени във **възрастовата структура** на населението и до задълбочаване на процеса на неговото остаряване. Промените във възрастовата структура се изразяват в непрекъснато намаляване на броя и относителния дял на населението до 15 години и нарастване на дела на населението над 65-годишна възраст. През 1995 г. относителният дял на младите до 15 години е 17.7%, а този на лицата на възраст над 65 години - 15.2% от цялото население на страната, докато през 2006 г. младите хора намаляват до 13.4%, а възрастното население вече съставлява 17.3% от цялото население. **Средната продължителност** на предстоящия живот общо за населението на страната, изчислена за периода 2004 - 2006 г. е 72.61 години, като през 2006 г. средната продължителност на живота при мъжете е 69.07 години, а при жените тя е със 7.3 години по-висока (76.32 г.). Същевременно средната продължителност на предстоящия живот е с 1.5 години по-висока за населението в градовете (73.00 г.) отколкото за населението в селата (71.50 г.).

През 2006 г. в България са **родени** 74 495 деца, от които 73 978, или 99.3%, са живородени. За целия период 1995 - 2006 г. това е най-големият брой живородени деца, а в сравнение с предходната година те са с 2 903 повече. В градовете и селата живородените са съответно 55 043 и 18 935 деца. По-младата структура на населението в градовете и относително по-големият брой родилни контингенти определят и по-високата раждаемост на населението в тях. В градовете раждаемостта е 10.1‰, а в селата - 8.3‰. Една от причините за сравнително ниската раждаемост е намаляването на броя на жените във фертилна възраст (от 15 до 49 навършени години). През 2006 г. броят на жените във фертилна възраст е 1 852 хил., като в сравнение с предходната година той намалява с 16 хил., а спрямо 2001 г. - с 55 хиляди. Отбелязаната тенденция на слабо нарастване на

раждаемостта през последните три години се дължи предимно на повишаване на плодовитостта на родилните контингенти, измерена чрез тоталния коефициент на плодовитост. През 1995 г. стойността на този показател е 1.23 деца, през 1997 г. достига най-ниската си стойност - 1.09, и през следващите няколко години се движи между 1.24 и 1.31, като през 2006 г. вече е 1.38 живородени деца. Независимо от увеличението си все още този показател е доста отдалечен от необходимия минимум за осигуряване на простото възпроизводство на населението - 2.1 живородени деца от една жена.

Продължава тенденцията на абсолютно и относително нарастване на извънбрачната раждаемост. За периода 1990 - 2006 г. броят на извънбрачните раждания се увеличава близо три пъти. Техният относителен дял от 12.4% през 1990 г. нараства на 25.7% през 1995 г., 42.0% през 2001 г. и достига 49.0% през 2005 година. В края на 2006 г. броят на живородените извънбрачни деца е 37 572, или 50.8%.

През 2006 г. в България броят на **умрелите** е 113 438 души и е близък до този през 2005 г. (113 374), а коефициентът на обща смъртност е 14.7‰. Същевременно смъртността сред мъжете (16.2‰) продължава да е по-висока отколкото сред жените (13.3‰) и в селата (20.7‰) отколкото в градовете (12.2‰).

В сравнение с европейските страни равнището на общата смъртност на населението в България (14.7‰) е доста по-висока. С най-ниска смъртност са Ирландия - 6.6‰, Люксембург - 7.9‰, и Франция и Нидерландия - 8.4‰. За по-голямата част от страните на Европа нивото на смъртността е в границите между 9.0 и 10.0‰. С по-висока смъртност, близка до тази в България е само Латвия (14.2‰).

След 1990 г. **естественият прираст на населението в България е отрицателен**, в резултат на което населението на страната непрекъснато намалява. От -0.4‰ през 1990 г. отрицателната стойност на коефициента на естествения прираст нараства на -5.0‰ през 1995 г. и достига най-високата си стойност през 1997 (-7.0‰). През 2006 г. абсолютният брой на естествения прираст е -39 460 души. В резултат на увеличената раждаемост отрицателната стойност на коефициента на естествения прираст намалява спрямо предходната година с 0.3 пункта и се установява на нивото от 2000 г. (-5.1‰). Разликата между стойностите на коефициента в градовете и селата продължава да е много голяма, като в селата достига -12.4‰, а в градовете е -2.1‰.

Върху **териториалното разпределение на населението** (по административно-териториални единици) влияние оказва неговото естествено и механично движение. Както общо за страната, така и за отделните райони за планиране и областите е характерен отрицателен естествен прираст. По абсолютен брой най-голямо е намалението на населението в Северния централен район - с 9 645 души, следван от Южния централен - с 8 607 души, и от Югозападния - с 8 437 души. В останалите райони населението намалява в по-малка степен - с около 2 100 души за Югоизточния район и в границите между 4.5 до 6 хиляди за Североизточния и Северозападния.

СОЦИАЛНИ ХАРАКТЕРИСТИКИ И УСЛОВИЯ НА ЖИВОТ

През периода 2000 - 2006 г. **икономическата активност на населението** нараства, като по-съществено увеличение се наблюдава в края на периода. През 2006 г. коефициентът на икономическа активност на населението на 15 и повече навършени години достига 51.3%, което е с 1.6 пункта повече в сравнение с 2005 г. и с 2.5 пункта повече в сравнение с 2000 година. Икономическата активност на мъжете е 56.7%, като превишава тази на жените с 10.4 пункта. За възрастовата група 15 - 64 навършени години

коэффициентът на икономическа активност е 64.5%, като разликата между двата пола е сравнително по-малка - 8.6 пункта (68.8% за мъжете и 60.2% за жените). През 2006 г. продължава тенденцията на повишаване на заетостта, наблюдавана през последните години. След 2001 г. броят на зетите лица нараства непрекъснато и през 2006 г. достига 3 110.0 хиляди. Коэффициентът на заетост се покачва от 40.6% през 2000 г. на 46.7% през 2006 г., като от общия брой на зетите лица 1 652.8 хил. (53.1%) са мъже и 1 457.2 хил. (46.9%) - жени. Коэффициентите на заетост по местоживеене са съответно 51.6% в градовете и 35.2% в селата. Увеличение на заетостта през периода 2000 - 2006 г. се наблюдава във всички възрастови групи, но то е относително най-голямо за възрастовата група 55 - 64 години. Коэффициентът на заетост за тази възрастова група нараства почти два пъти - от 20.8% през 2000 г. на 39.6% през 2006 година. Продължава да се повишава образователното равнище на населението и в частност на зетите лица. Сред зетите делът на тези с висше образование е 25.5% през 2006 г. - с 2.5 пункта повече в сравнение с 2000 г., със средно образование са 58.2% - с 1.4 пункта по-голям, а с основно и по-ниско - 16.3%, или с 3.9 пункта по-малък в сравнение с 2000 година. Съотношението между наетите лица в частния и обществения сектор през 2006 г. се изменя в полза на частния сектор. Броят на наетите лица в частния сектор достига 1 841.7 хил., или 68.2% от всички наети, като в сравнение с 2000 г. делът им се е увеличил с 23 пункта.

Успоредно с увеличението на заетостта през периода 2000 - 2006 г. безработицата в страната трайно намалява и през последната година коэффициентът на безработица достига 9.0%. С изключение на 2001 г., когато има увеличение, през останалите години прирастът на безработицата е отрицателен. В сравнение с 2001 г. равнището на безработица намалява приблизително наполовина, а в сравнение с 2005 г. - с 1.1 пункта. От общо 305.7 хил. безработни през 2006 г. 156.4 хил. са мъже и 149.3 хил. - жени. За разлика от предходните години коэффициентът на безработица е малко по-висок при жените - 9.3%, в сравнение с мъжете - 8.6%. Равнището и продължителността на безработицата зависят в голяма степен от образованието. От общия брой на безработните 10.7% са с висше образование, 49.2% със средно и 40.1% с основно или по-ниско образование.

В регионален аспект през 2006 г. най-висока икономическа активност се наблюдава в Югозападния район, където работната сила представлява 56.3% от населението на 15 и повече навършени години. Югозападният район се отличава и с най-висока заетост - коэффициентът на заетост е 52.7%, и най-ниска безработица - 6.5%.

Доходите на домакинствата продължават трайната тенденция на повишение в номинално изражение през периода 1995 - 2006 година. Общият доход средно на лице от домакинство нараства от 1 574 лв. през 2000 г. на 2 659 лв. през 2006 г., или с 68.9%. Реалните доходи на домакинствата също нарастват през разглеждания период, като в сравнение с 2000 г. те са с 21.5% по-високи. Доходите от заплати в номинално изражение през последните 11 години в голяма степен следват измененията в общия доход на домакинствата. През 2006 г. доходът от работна заплата е 1 222 лв. средно на лице и нараства спрямо 2000 г. приблизително два пъти. Относителния дял на работната заплата в общия доход в началото на разглеждания период е 38.0%, а в края - 46.0%. През 2006 г. размерът на изплатените социални трансфери (обезщетения, пенсии, помощи и семейни добавки) в номинално изражение нараства спрямо 2000 г. със 76.2%, а относителният им дял в общия доход - с 1.2 пункта. В тази позиция от доходите на домакинствата доминират пенсиите. През 2000 г. доходът от пенсии е 337 лв. и се увеличава в номинално изражение на 602 лв. средно на лице през 2006 г., или със 78.6%. Същевременно налице е известно намаление на относителния дял на доходите от домашното стопанство - от 16.7% през

базисната 2000 г. на 10.1% през 2006 г., или с 6.6 пункта. Доходите извън работната заплата и от предприемачество нарастват в номинално изражение, по-значително доходът от предприемачество. През периода 1995 - 2006 г. се наблюдават две тенденции на изменение в дела им от общия доход - нарастване от 5.9% през 1995 г. на 9.8% през 2000 г. и намаляване през следващите години (9.2% през 2001 г., 8.0% през 2003 г. и 7.8% през 2004 г.). През 2005 г. този дял се повишава на 8.6% и достига 8.9% през 2006 година. Това показва, че при формиране на доходите тези източници силно се влияят от динамиката в конюнктурата на пазарната икономика в страната. Коефициентът на Джини¹, измерващ диференциацията (разслояването) на домакинствата по доход, проявява тенденция на намаляване през периода 1995 - 2000 г. - от 0.360 през 1995 г. на 0.310 през 2000 г., а от 2001 г. се променя вълнообразно и през 2006 г. е 0.304.

През периода 1995 - 2006 г. **разходите на домакинствата** следват тенденцията на динамичните промени в доходите. Общият разход на домакинствата през 2006 г. за задоволяване на техните потребности в номинално изражение е със 71.9% по-голям в сравнение с 2000 г. и с 13.4% спрямо 2005 година. Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата през 2006 г. е 86.1%, като намалението е с 0.2 пункта в сравнение с 2005 г., а спрямо 1995 г. нараства с 2.4 пункта. В зависимост от икономическата ситуация домакинствата разпределят своите разходи по приоритети. След 1999 г. започва процес на постепенно понижаване на относителния дял на разходите за храна и през 2006 г. достига най-ниската си стойност за наблюдавания период - 37.6%. Същевременно нараства делът на разходите за жилища, вода, електроенергия и горива, като през 2006 г. се наблюдава задържане на нивото от предходната година (14.0%). Продължава да се увеличава и делът на разходите за здравеопазване (от 1.9% през 1995 г. на 4.6% през 2006 г.). Относителният дял на разходите за жилищно обзавеждане през 2006 г. е 3.8% и намалява спрямо 1995 г., когато е 4.3%. В същото време този дял е по-висок в сравнение с 2001 г. (2.9%) и 2002 г. (3.0%). През 2006 г. разходите за облекло и обувки запазват своя дял непроменен от предходната година - 3.4%, но в сравнение с 1995 г. се отчита най-голямо понижаване - с 4.0 процентни пункта. Известно увеличение има и делът на разходите за свободно време, култура и образование (3.5% през 2006 г. срещу 3.0% през 1995 г.) и делът на разходите за алкохолни напитки и тютюневи изделия от 4.0% през 1995 г. на 4.8% през 2006 година.

Между районите за планиране има съществени демографски и социално-икономически различия, които заедно със специфичните географски особености и традиционни отрасли до голяма степен определят равнището на доходите, разходите и потреблението на населението във всеки район. Общият доход през 2006 г. нараства спрямо 2005 г. във всички райони на планиране. При средно за страната нарастване на общия доход с 244 лв. (10.1%), най-слабо е увеличението на доходите за една година в Северозападния район - с 46 лв. (1.7%) средно на лице, а най-голямо в Югоизточния - с 472 лв. (19.0%). Северозападният район, който през 2005 г. е бил с най-висок общ доход на лице от шестте района на планиране, през 2006 г. изостава на четвърто място. С най-нисък общ доход на лице (със 174 лв. под средното за страната) е Североизточният район на планиране. Същевременно нарастването на доходите и цените на някои стоки и услуги през последната година се отразява и върху увеличаването на разходите и тяхното реструктуриране. През 2006 г. спрямо 2005 г. разходите в Североизточния район са се увеличили само със 164 лв. средно на лице, докато в Югоизточния увеличението е 490 лева.

През 2006 г. средната годишна брутна **работна заплата** за страната достига 4 255 лв., като нарастването в номинално изражение е 1.6 пъти в сравнение с 2000 г. и 48.2 пъти в сравнение с 1995 година. Най-висок е ръстът на средната работна заплата за 2006 г. спрямо 2000 г. в дейностите “Здравеопазване и социални дейности” - 2.0 пъти, и “Финансово посредничество” - 1.9 пъти, а най-нисък - в селското, ловното и горското стопанство, строителството и други дейности, обслужващи обществото и личността - 1.4 пъти. През 2006 г. продължава тенденцията от предходните години средната работна заплата за страната в общественния сектор да бъде по-висока от тази в частния (с 1 461 лв.). Най-висока е средната годишна заплата на работещите във финансовото посредничество - 13 293 лв. в общественния сектор и 9 771 лв. в частния, следвани от наетите в добивната промишленост - 8 842 лв. в общественния сектор. В частния сектор най-ниско е заплащането на наетите в “Хотели и ресторанти” - 2 678 лв., а в общественния сектор в “Други дейности, обслужващи обществото и личността” - 3 158 лева. В сравнение с предходната година през 2006 г. средната годишна работна заплата общо за страната се е увеличила с 9.5% (с 370 лв.), като в общественния сектор увеличението е 9.4% (454 лв.), а в частния - 9.9% (343 лв.). Предварителните данни за 2006 г. показват прираст на реалната работна заплата спрямо предходната година в размер на 2.1%, а спрямо 2000 г. - 13.6%, като за първи път спрямо 1995 г. прирастът е положителен - 0.5%. Темпът на прираста на средната работна заплата за 2006 г. (при база предходната година) изпреварва темпа на прираста на минималната работна заплата с 2.9 пункта.

Най-голям относителен дял имат наетите лица по трудово и служебно правоотношение (без лицата в отпуск по майчинство) - 27.1% (585 хил. души), чиято средна работна заплата е между 200.01 и 300.00 лева. Със 7.6 пункта намалява относителният дял на хората, които работят в предприятия и организации с ниска средна работна заплата (до 200.00 лв.), като това намаление се дължи основно на частния сектор. Наетите по трудово правоотношение в този сектор (в групата до 200 лв.) са около 557 хил., или 25.8% от всички наети.

Сравнението на средната годишна работна заплата за всички класове професии, с изключение на ръководните служители, аналитичните и приложните специалисти, показва, че тя е по-голяма в общественния отколкото в частния сектор (частните фирми, прилагащи двустранно счетоводно записване). Тази разлика е най-съществена при операторите на съоръжения, машини и транспортни средства - 1 843 лв., и квалифицираните производствени работници - 1 771 лв., а най-малка - при нискоквалифицираните работници - 216 лева. С най-висока средна годишна работна заплата и за общественния, и за частния сектор са ръководните служители и аналитичните специалисти, следвани от приложните специалисти.

Тенденцията за по-високо заплащане на мъжете продължава и през 2006 г., но диференциацията през годините намалява. През 2000 г. жените са получавали със 753 лв. по-малка средна годишна работна заплата, докато за 2006 г. тази разлика е 700 лева.

Към 31.12.2006 г. пенсионерите в страната са 2 271 192 души. През периода 2000 - 2006 г. относителният дял на пенсионерите от населението на страната се запазва в границите от 29.1 до 30.0% независимо от намаляването на броя им през последните години. През 2006 г. относителният дял на пенсионерите е 29.6%, а броят на **пенсии** е с 0.5% по-малък отколкото през 2005 година. За периода 2000 - 2006 г. номиналният среден месечен размер на изплатените пенсии на един пенсионер нараства със 76.0%. През 2006 г. средният месечен размер на изплатените пенсии на един пенсионер е 152.08 лв., като нараства номинално с 13.0% в сравнение с 2005 година. През периода 2000 - 2005 г.

съотношението на средната пенсия на един пенсионер към средната работна заплата за страната се изменя от 38.4% през 2000 г. до 42.1% през 2005 г. и достига 42.9% през 2006 година. Съотношението между средните размери на социалната пенсия и пенсията на един пенсионер намалява през разглеждания период - от 67.7% през 2000 г. до 60.7% през 2005 г. и 2006 г. (за 2005 г. и 2006 г. сравнението е за социалната пенсия за инвалидност). Към декември 2006 г. 16.0% от пенсионерите получават пенсии с размер до 85.00 лв., 7.4% - от 85.01 до 100.00 лв., 19.8%, или 450 723 души - от 100.01 до 120.00 лева. Пенсии с размер от 120.01 до 200.00 лв. получават 39.7% от пенсионерите, от 200.01 до 455.00 лв. получават 16.6%, или 375 871 души, а над 455 лв. - 10 721 души.

Държавата отделя средства за обезщетения и за подпомагане на населението. Разходите за **помощи и обезщетения** през 2000 г. в консолидирания държавен бюджет са 852.6 млн. лв. и представляват 7.5% от общите разходи. През периода 2000 - 2004 г. тези разходи номинално непрекъснато нарастват. През 2005 г. те са 2 070.8 млн. лв., като делът им в общите разходи е 12.4 %, а през 2006 г. тези средства са 2 442.5 млн. лв., или 13.4% от общите разходи. В структурата на разходите за помощи и обезщетения през 2006 г. най-голям дял заемат разходите за здравноосигурителни плащания - 52.8%. Следват месечните добавки и обезщетения за отглеждане на малки деца - 15.4%, разходите за временна нетрудоспособност - 9.9%, изплатените помощи по Закона за социално подпомагане - 7.1%, и разходите за обезщетения и помощи за безработни - 3.7%.

Към 31.12.2006 г. **депозитите на населението** общо са 13 922.3 млн. лв. и спрямо 2000 г. номинално нарастват 3.8 пъти. Левовите депозити към края на 2006 г. са 6 302.0 млн. лв., а валутните - 7 620.3 млн. лв., като левовите и валутните депозити се увеличават спрямо 2000 г. съответно 4.6 и 3.3 пъти. За периода 2000 - 2006 г. прирастът на депозитите на населението е за сметка и на двете групи депозити, като има лек превес на валутните (валутни и легови съответно 52.1 и 47.9% от общия прираст). Реалният размер на депозитите на населението се увеличава в сравнение с 2000 г., като към 31.12.2006 г. общата сума на депозитите на населението (в легове и във валута) нараства 2.8 пъти в сравнение с края на 2000 година.

По-високият стандарт на живот на българските домакинства се потвърждава и от нарасналото използване на широк кръг **информационни и комуникационни технологии**. С най-значителен дял от технологиите, които домакинствата използват в своето ежедневие, е телевизорът, който се среща в 98.0% от домакинствата. Данните от изследването през 2006 г. сочат, че има растеж от 1.9% за две години в използването на кабелна телевизия от домакинствата, която е много по-разпространена от цифровата телевизия (2.3%).

В резултат на динамичното развитие на мобилния пазар у нас, както и на предлаганите конкурентни цени на мобилни цифрови продукти и услуги, се очертава тенденция на постепенно изместване на фиксирания (72.9%) от мобилния телефон, с какъвто разполагат 75.2% от домакинствата в България. Расте делът на домакинствата, които са посочили, че имат персонален компютър, в това число преносим (laptop) и ръчен (palmtop) - 22.6% през 2006 година. Все повече домакинства се възползват от широкото разнообразие на предлаганите услуги от Интернет доставчиците в България - 17.0% от домакинствата са посочили, че имат достъп до мрежата. Данните от изследването показват, че над една трета от българското население е използвало компютър през 2006 г., но все още не е малък делът на лицата, които никога не са имали възможност да работят с компютър (63.3%).

Е-управление е стратегия без алтернатива за всяко правителство, което желае да изгради приятелски ориентирана среда без бюрокрация и корупция за частния и публичния сектор и да създаде условията за висока добавена стойност в икономиката. Близо една трета от анкетираните лица, използвали Интернет, са избрали онлайн услугите на е-правителство през 2006 г., но доста голям е и делът на хората, които по различни причини не са имали възможност да се възползват от тях (40.1%). Същевременно се наблюдава тенденция в популяризирането на е-търговията у нас, като данните показват, че 10.0% от лицата между 16 и 74 години са закупили онлайн стоки или услуги през 2006 г. при 5.3% през 2004 година.

В областта на **здравеопазването** през 2006 г. няма съществени изменения в структурата на умираанията по причини. Основни причини за смърт сред цялото население са болестите на органите на кръвообращението (66.4%), следвани от новообразуванията (15.6%), болести на дихателната система (3.7%), външни причини за заболяемост и смъртност (3.5%), болести на храносмилателната система (2.8%). През 2006 г. в страната са умрели 113 438 души, като от тях 60 503 са мъже и 52 935 - жени. Интензитетът на умираанията през 2006 г. леко се повишава в сравнение с 2005 г. и стойността му е 1 473.4 на 100 хил. души от населението. Повишават се и стойностите поотделно за мъжете и за жените - 1 621.1 и 1 334.4 на 100 хил. от съответното население.

Към 31.12.2006 г. всички лечебни и здравни заведения в страната разполагат с 53 408 легла. От тях в заведения за болнична помощ са 47 387, в заведения за извънболнична помощ - 1 371, а в други лечебни и здравни заведения - 4 410. В сравнение с предходната година намалението на леглата във всички лечебни и здравни заведения е с 3.8%, а в сравнение с 2000 г. - с 20.3%. Тази промяна се дължи основно на намалението на легловия фонд на болниците, който в сравнение с 2005 г. се понижава с 4.9%, а в сравнение с 2000 г. - с 22.9%.

Към 31.12.2006 г. в страната функционират 269 болници с 43 313 легла, като 139 от тях са многопрофилни с 30 130 легла, а 130 - специализирани с 13 174 легла. Към заведенията за болнична помощ се включват и 46 диспансера, които разполагат с 4 074 легла. Диспансерите без стационар са два и се отнасят към други лечебни и здравни заведения. Лечебните заведения за извънболнична помощ в края на годината са 1 577 с 1 371 легла. И през тази година продължава увеличението на легловия фонд на този вид заведения основно за сметка на увеличените (два пъти) легла в медицинските центрове в страната, като към 31.12.2006 г. те разполагат с 1 095 легла, а в края на предходната година - само с 518.

От началото на здравната реформа в страната броят на медицинските специалисти остава без съществени изменения. Към 31.12.2006 г. в лечебните и здравните заведения в страната практикуват 27 860 лекари и 6 457 лекари по дентална медицина. Другите медицински специалисти с образователна степен "специалист", завършили медицински колеж или със степен "бакалавър" от специалност "Здравни грижи" са 47 614, като 31 323 от тях са медицински сестри. Стойностите на показателите за население на един лекар и на един лекар по дентална медицина към края на 2006 г. са съответно 276 и 1 189.

Достигнатото **образователно равнище** на населението като цяло характеризира "качеството" на човешките ресурси на страната. През периода 2000 - 2006 г. образователната структура на населението на възраст 25 - 64 години продължава да се подобрява, като следва ясно изразена тенденция на увеличаване на броя и дела на населението с висше и средно образование и намаляване на броя и дела на населението с основно и по-ниско образование. Относителният дял на населението с висше образование

(колеж и университет) се увеличава от 18.4 % през 2000 г. на 21.9% през 2006 г., или с 3.5 пункта, а на тези със средно образование - от 48.7 на 52.5%. Същевременно относителният дял на лицата с основно и по-ниско образование намалява със 7.3 пункта - от 32.9 на 25.6%. Това означава, че 74.4% от населението в най-активната за трудова дейност възраст 25 - 64 години е със средно или висше образование. Не бива обаче да се подминава фактът, че в България има и продължават да се “възпроизвеждат” неграмотни хора и такива с начално и незавършено начално образование. По данни от последното преброяване на населението през 2001 г. броят на неграмотните сред населението на възраст 25 - 64 години е около 50 хиляди.

Образователното равнище на населението на България по някои признаци е по-добро от средното за страните от ЕС (2004 г.). За населението на възраст 25 - 64 години относителният дял на лицата с основно и по-ниско образование средно за страните от ЕС е 29.3%, а за България е по-нисък - 28.4%. Дяловете на лицата със средно и висше образование за страните от ЕС са съответно 47.8 и 22.7%, а за нашата страна - 50.0 и 21.7%.

Главно поради ниската раждаемост през последните години броят и делът на децата и младите хора в различните възрастови групи намалява. Ако условията не се променят съществено, за периода 2006 - 2015 г. броят на децата на възраст 3 - 6 години се очаква да намалее с по-малко от 5 хиляди, контингентът 7 - 14 години ще намалява средногодишно с около 2.5 хиляди. При контингентите от населението на възраст 15 - 18 и 19 - 23 години очакваната тенденция е ясно изразена - намаление до 2015 г. съответно с 65.0 и 68.4%.

Данните за последните няколко години показват, че е налице тенденция на увеличение на броя на децата в предучилищното образование. Децата в детските градини нарастват от 200.4 хил. през 2000 г. на 206.2 хил. през 2005 г. и 206.7 хил. през 2006 година. Тенденцията на намаление на броя на учениците в основното образование продължава и за последните шест години спада с 26.6%. Постепенно тази тенденция обхваща и средното образование, като броят на учениците намалява от 367.4 хил. през учебната 2005/2006 г. на 357.3 хил. през учебната 2006/2007 година. Същевременно в сравнение с предходната година съществено се увеличава броят на студентите във висшето образование за образователно-квалификационна степен “специалист” - с 3.3 хил., а за образователно-квалификационни степени “бакалавър” и “магистър” - с 12.2 хиляди.

Обхватът на населението в основното и средното образование зависи и от броя на напусналите училище ученици, тъй като част от тях не продължават образованието си през следващата учебна година и отпадат от образователната система. През периода 2000 - 2004 г. относителният дял на учениците, напуснали основното и средното образование варира в границите от 2.7 до 3.1% от общия им брой. За учебната 2004/2005 г. този дял е 3.0%, а за 2005/2006 г. - 2.9%.

Професионалното обучение заема централно място в стратегията на Европейския съюз за обучение през целия живот. Инвестициите на предприятията в **продължаващо професионално обучение**, организирано с цел придобиване на нови и усъвършенстване на съществуващите професионални умения на заетите, са главна движеща сила за повишаване на качеството на работната сила. През 2005 г. мероприятията за ППО (курсове или други форми на ППО) са организирали 28.7% от предприятията, като в сравнение с 1999 г. делът на обучаващите предприятия е нараснал слабо - с 0.5 %. В обществения сектор 38.1% от предприятията са осигурили участие в обучаващи мероприятия на своите заети срещу 28.1% от предприятията в частния сектор. По-значителни промени за периода между двете изследвания (1999 - 2005 г.) настъпват в структурата на мероприятията за

ППО - относителният дял на курсовете се увеличава с 3.5%, а този на другите форми на ППО намалява с 2.3%.

Най-разпространената форма на обучение за придобиване на нови и усъвършенстване на съществуващите професионални умения са курсовете за ППО. През 2005 г. такива курсове са организирани 21.0% от предприятията - 27.2% в обществения и 20.7% в частния сектор. Обучение чрез участие в други форми на ППО са организирани 23.8% от общия брой на предприятията в наблюдаваната съвкупност (през 1999 г. те са 25.1%), като най-често (в 16.6% от предприятията) е провеждано предварително планирано обучение на самото работно място. На второ място по значение е обучението чрез участие на конференции, работни срещи, лекции и др. - 14.8% са предприятията, осигурили участие на персонала си в такива мероприятия.

В курсове за ППО през 2005 г. са участвали 215 527 лица, или 15.1% от общия брой на заетите в предприятията (12.7% през 1999 г.). Предприятията са включвали в курсове за ППО повече мъже - 63.9% от участниците, или 16.2% от общия брой на заетите мъже. Жените са 36.1% от участниците в курсове за ППО, или 12.7% от броя на заетите жени. За сравнение, през 1999 г. съотношението на мъжете и жените, участвали в курсове, е 71.7 към 28.3%.

Разходите на предприятията за организиране на курсове за ППО през 2005 г. са 51 953.1 хил. лв., което е 0.7% от разходите за труд (в обществения сектор 0.4%, а в частния - 0.8%). През 1999 г. средствата, похарчени за ППО курсове, са със значително по-голям дял от разходите за труд - 2.3%.

За последните три години относителният дял на разходите за **култура** от brutния вътрешен продукт се променя от 0.67% през 2004 г. на 0.68% през 2005 г. и 0.65% през 2006 година. За 2006 г. разходите за култура в консолидирания държавен бюджет са в размер на 319.8 млн. лв., което е 1.75% от общите бюджетни разходи. През периода 2002 - 2005 г. броят на заетите в областта на културата намалява от 50.5 хил. през 2002 г. до 46.9 хил. през 2005 г., а през 2006 г. нараства на 51.1 хиляди.

Библиотечното дело е съществена част от общата културна дейност. В неговото развитие у нас през последните години се наблюдават благоприятни тенденции. В наблюдаваните 48 библиотеки има 34 966 хил. библиотечни документа, като делът на библиотечния фонд на Народната библиотека "Св.св. Кирил и Методий" представлява 21.5% от общия (националния) библиотечен фонд, който за периода 2002 - 2006 г. нараства с 0.5%. Регионалните библиотеки заемат 33.9% от общия библиотечен фонд, специалните библиотеки - 24.9%, към висшите училища - 16.7%, и читалищните - 3.0%. През 2006 г. книгите в библиотеките са 18 562 хил., или 53.1% от общия библиотечен фонд, като в сравнение с 2002 и 2004 г. относителният им дял намалява с 0.7 пункта. Продължаващите издания (вестници и списания) формират 12.9% от общия библиотечен фонд, а другите библиотечни документи (аудио-визуални, електронни, графични и картографски издания, патенти и стандарти и микроформи) - 34.1%, като в сравнение с 2004 г. намаляват с 0.8 пункта.

Аудио-визуалният сектор (телевизия, радио, филмово производство и кино) се характеризира с много динамични промени, произтичащи както от внедряването на най-нови технологии в световен мащаб, така и от развитието на конкурентен пазар в България. През 2006 г. субсидиите за телевизия, радио и филмово производство у нас възлизат на 108.2 млн. лв., или 27.4% от приходите в този сектор и в сравнение с 2003 г. делът им намалява с 10.3 пункта.

Телевизионният пазар заема най-голям дял в аудио-визуалния сектор. Приходите на телевизионните станции през 2006 г. се увеличават 2.7 пъти в сравнение с 2000 г. и 1.6 пъти в сравнение с 2003 г., като най-голям е дялът на приходите от реклама, който през 2006 г. достига 62.9% от всички приходи. За сравнение, през 2000 г. този дял е 32.4%, а през 2003 г. - 33.0%. През 2006 г. трите телевизионни станции с национален обхват на разпространение (БНТ, бТВ и НТВ) и деветдесет и деветте кабелни и сателитни телевизии излъчват програми с продължителност 599.1 хил. часа. В сравнение с 2000 г. общата продължителност на телевизионните предавания се увеличава 1.5 пъти, а спрямо 2003 г. - с 20.3%. От всички излъчени програми (собствена, чужда, външна и повторение) собствените програми са 32.4% от всички предавания, което е съответно с 8.3 и с 12.6 пункта повече в сравнение с 2000 и 2003 година.

За периода 2000 - 2006 г. общият брой на радиостанциите в страната нараства 1.4 пъти (от 67 през 2000 г. на 95 през 2006 г.). Продължителността на излъчените програми през 2006 г. е 591 834 часа, което е съответно с 20.0 и 12.6% повече в сравнение с 2000 и 2003 година. От всички предавания в страната най-голям е дялът на музикалните предавания - 36.3%, следвани от новините, бюлетините, коментарите, спортните новини, времето - 12.7%, и актуалните предавания - 10.7%.

През 2006 г. у нас са произведени 125 филма (пълнометражни, късометражни и среднометражни), като броят им се увеличава 1.6 пъти за периода 2000 - 2006 година.

Кината в България през 2006 г. са 66, което е 2.7 пъти по-малко в сравнение с 2000 година. След тенденцията на намаляване на посещенията в кината от 1995 до 2000 г. - съответно от 4.7 млн. до 1.9 млн., през 2003 г. броят им нараства до 3.5 млн., което се дължи до известна степен на строителството на модерни мултиплекси (кина с осем и повече кинозали). През 2006 г. посещенията в кината (2.6 млн.) са с 38.7% повече в сравнение с 2000 г., но спрямо 2003 г. са с 26.9% по-малко.

През 2006 г. у нас са издадени 6 562 книги и брошури (5 666 книги и 896 брошури) в тираж 4 137.6 хиляди. В сравнение с 2000 г. броят им се увеличава с 30.5%, а при тиража се наблюдава значително намаление - 2.3 пъти, докато в сравнение с 2005 г. броят на изданията и тиражът им се увеличават съответно с 8.8 и 5.6%. Относителният дял на оригиналната литература е 73.1% (4 797 бр.) от общо издадените книги и брошури през 2006 г. и в сравнение с 2000 г. този дял намалява с 1.7 пункта, а спрямо 2005 г. - с 6.3 пункта. Дялът на преводните издания през 2006 г. е 26.9% от общия брой издадени книги и брошури, а тиражът - 39.6%. В сравнение с 2000 и 2005 г. се наблюдава значително увеличение на техния брой - съответно с 39.1 и 41.9%, докато годишният им тираж в сравнение с 2000 г. намалява с 32.4%, а спрямо 2005 г. се увеличава с 33.4%.

През 2006 г. се издават 446 вестника с годишен тираж 325 733.1 хил., като на лице от населението годишно се падат 42.3 вестника. В сравнение с 2000 г. броят на вестниците намалява с 18.2%, а тиражът - с 26.4%, докато в сравнение с 2005 г. броят им се увеличава с 23, а тиражът - с 16 милиона.

През последните години **туризмът** в България показва стабилно възходящо развитие. Една от характеристиките на това развитие е нарастването на броя на посещенията на чужди граждани в страната ни, който през 2006 г. достигна 7 499.1 хил., което е с 3.0% повече отколкото през 2005 година. Отчетено е увеличение в броя на посещенията от почти всички страни, като в сравнение с предходната година най-висок ръст се забелязва при посещенията от следните страни: Ирландия - 103.8%, Норвегия - 68.9%, Португалия - 68.5%, Румъния - 42.6%, Русия - 22.9%, Канада - 22.3%, Дания - 20.7%, Испания - 20.0%, Украйна - 12.8%, и Франция - 12.7%. Посещенията на чужденци в

страната през 2006 г. с цел туризъм са 4 364.6 хил., с цел гостуване - 62.9 хил., служебни - 331.8 хил., транзитни - 2 341.0 хил., и с други цели - 398.8 хиляди.

Пътуванията на българските граждани в чужбина през 2006 г. са 4 180 хил., което е с 1.3% по-малко в сравнение с предходната година, като с цел туризъм българските граждани са осъществили 1 039 хил. пътувания, с цел гостуване - 370 хил., със служебна цел - 2 283 хил., и с други цели - 488 хиляди. Най-висок е дялът на пътувалите със служебна цел - 54.6%, а на следващо място са пътувалите с цел туризъм - 24.9%.

През 2006 г. в страната са функционирали 2 887 държавни и частни средства за настаняване - хотели, мотели, хижи, къмпинги и други места за краткосрочно настаняване с над 30 легла, като стаите в тях са 109 хил., а леглата - 252 хиляди. Броят на средствата за подслон се увеличава с 2 051 (245.3%) в сравнение с 2000 г. и с 1 332 (85.7%) в сравнение с 2005 г., като най-голям дял от тях се пада на други места за краткосрочно настаняване (1 213). Основната част от хотелите в страната (49.8%) са разположени по Черноморието, като в тях се намира 73.6% от легловата база.

От 2000 г. се наблюдава постоянно нарастване на броя на реализираните нощувки в средствата за подслон - от 8 554 хил. през 2000 г. на 17 427.5 хил. през 2006 г., което е с 8.4% повече отколкото през 2005 г. и със 103.7% повече в сравнение с 2000 година. Това увеличение се дължи основно на по-големия брой реализирани нощувки от чужденци.

Общата характеристика на **престъпността** в страната през 2006 г. не се различава съществено от предходните години. Полицията е регистрирала 133 543 криминални и икономически престъпления, като в сравнение с 2000 и 2005 г. се отбелязва намаление съответно с 10.6 и 2.6%. През 2006 г. коефициентът на регистрираните престъпления е 1 735 на 100 хил. души от населението и е по-нисък от този през 2000 и 2005 година. От общо регистрираните през текущата година криминални престъпления с разкрит автор са 65 839, или 53.4%, докато през 2000 г. процентът на разкриваемост е 45.6%, а през 2005 г. - 59.9%. През 2006 г. с осъдителна присъда са завършили делата за 25 973 извършени престъпления, а броят на осъдените лица с влезли в сила присъди е 30 595. В сравнение с 2005 г. има незначително увеличение на престъпленията, завършили с осъждане, и на осъдените лица - съответно с 0.8 и 0.3%.

През 2006 г. броят на регистрираните криминални престъпления е 123 264, като в сравнение с 2000 и 2005 г. се наблюдава намаление съответно с 10.0 и 0.6%. В извършването на криминални престъпления са заподозрени и уличени 64 690 лица, като в сравнение с 2000 и 2005 г. се наблюдава намаление съответно с 5.5 и 9.9%.

На първо място и през 2006 г. както при регистрираната, така и при наказаната престъпност са престъпленията против собствеността. Относителният им дял в регистрираната престъпност е 64.7%, докато през 2000 и 2005 г. този дял е съответно 72.3 и 63.1%. Дялът на тези престъпления в наказаната престъпност е 48.7% (при 53.3 и 49.2% съответно за 2000 и 2005 г.).

През 2006 г., както и през предходните години, кражбите са най-многобройните посегателства против собствеността. Регистрирани са 67 600 случая на кражби, като се отбелязва увеличение с 3.3% спрямо 2005 година. С разкрит автор са 27 242 кражби, или 40.3% от регистрираните през текущата година (при 35.5 и 46.6% съответно през 2000 и 2005 г.). На второ място от престъпленията против собствеността са кражбите на имущество от домовете на гражданите, като през 2006 г. са регистрирани 15 821 такива кражби (с 9.5% повече в сравнение с 2005 г.), или 23.4% от всички регистрирани кражби. Спрямо предходната година намалява броят на регистрираните кражби на части и вещи от моторно превозно средство - от 8 833 през 2005 г. на 7 392 през 2006 г., или с 16.3% по-

малко. Наказаните престъпления за кражби са 9 069, като в сравнение с 2005 г. е налице намаление с 4.3%. Техният относителен дял е 71.6% от наказаните престъпления против собствеността през 2006 г. (при 74.7% през 2005 г.). По своята правна и криминологична характеристика грабежът е едно от най-тежките престъпления против собствеността, което застрашава едновременно и живота, и здравето на хората. През 2006 г. са регистрирани 2 875 грабежа и спрямо 2005 г. броят им намалява с 23.4%. Те съставляват 2.3% от всички регистрирани престъпни деяния през 2006 г. и 3.6% от регистрираните престъпления против собствеността. През 2006 г. са осъдени 1 437 лица за извършени 1 111 грабежа. Спрямо предходната година се наблюдава увеличение на осъдените лица и наказаните престъпления за грабежи съответно с 19.8 и 23.0%.

Общопасните престъпления са на второ място по брой и относителен дял в съвкупността на регистрираната криминална престъпност. През 2006 г. са регистрирани 29 037 престъпления от този вид (при 29 717 през 2005 г., или с 2.3% по-малко). В извършване на този вид престъпления са заподозрени и уличени 20 501 лица, което е със 7.9% по-малко спрямо 2005 г. (22 253). Общопасните престъпления заемат второ място по брой и относителен дял и в съвкупността на наказаната престъпност. През 2006 г. са наказани 6 241 престъпления от този вид, което е с 14.3% повече спрямо предходната година.

Престъпленията против личността са проява на негативно или пренебрежително отношение към нейния живот, здраве, права, чест и достойнство. Нивото на обществената им опасност е различно. През 2006 г. са регистрирани 5 891 престъпления против личността (при 6 752 и 6 869 съответно през 2000 и 2005 г.). Те съставляват 4.8% от общия брой на регистрираните през 2006 г. криминални престъпления (при съответно 4.9 и 5.5% през 2000 и 2005 г.). Наказаните престъпления против личността са 2 130, или 8.2% от общия брой на престъпленията, завършили с осъждане. Осъдените лица за тези престъпления са 2 226, като по-голяма част от тях (54.3%) са на възраст 14 - 29 години. Спрямо 2005 г. е налице увеличение на наказаните престъпления и на осъдените лица съответно с 14.6 и 11.0%.

През 2006 г. броят на икономическите престъпления е 10 279, като в сравнение с 2000 и 2005 г. се наблюдава намаление на този вид престъпления съответно със 17.0 и 21.3%. Заподозрените лица в тези престъпления са 8 959 лица (при 9 675 през 2000 г. и 10 880 през 2005 г.). Коефициентът на криминална активност е 133 лица, заподозрени и уличени в престъпления на 100 хил. души от наказателноотговорното население, като размерът на щетите, причинени от икономическите престъпления, нараства от 1 518 227 хил. лв. през 2005 г. на 1 525 468 хил. лв. през 2006 година.

Броят на разкритите криминални престъпления, извършени от лица на възраст 8 - 17 години през 2006 г., е 12 102 (при 14 844 през 2005 г.), или с 18.5% по-малко. В извършването на тези престъпления са заподозрени и уличени 9 029 малолетни и непълнолетни лица (при 10 510 през 2005 г.), или с 14.1% по-малко. Те съставляват 14.0% от всички лица, които са заподозрени и уличени в извършването на криминални престъпления, което е с 0.6 пункта по-малко спрямо предходната година. През 2006 г. са осъдени 3 009 непълнолетни лица (при 3 392 и 3 273 съответно през 2000 и 2005 г.). Те съставляват 9.8% от всички осъдени лица (при 11.2% през 2000 г. и 10.7% през 2005 г.). През 2006 г. в детските педагогически стаи са водени на отчет 15 969 малолетни и непълнолетни лица (при 18 522 и 17 390 съответно през 2000 и 2005 г.). Броят на малолетните и непълнолетните, заведени на отчет през 2006 г., е 4 830, или с 9.7% по-малко в сравнение с предходната година. Лицата на възраст 14 - 17 години са 12 632

(79.1% от общия брой на водените на отчет малолетни и непълнолетни), като спрямо 2000 и 2005 г. се отбелязва намаление съответно със 7.0 и 6.3%. Броят на водените на отчет лица на възраст 8 - 13 години е 3 337, което е съответно с 32.4 и 14.7% по-малко в сравнение с 2000 и 2005 година.

През 2006 г. отново област София (столица) е с най-голям брой регистрирани криминални престъпления. Регистрирани са 28 470 криминални престъпления, като разкриваемостта при тях е 51.3% (при 57.9% през 2005 г.). Област Смолян продължава да е с най-малък брой регистрирани криминални престъпления - 747, и със сравнително висока разкриваемост - 75.8%. Най-висок процент на разкриваемост има в област Търговище - 78.4%, като броят на регистрираните престъпления там е 1 660. Най-голяма е криминалната активност на осъдените лица в област Благоевград - 1 228 осъдени на 100 хил. души от наказателноотговорното население в областта, а най-ниска - в област Варна - 199 осъдени на 100 хил. души от наказателноотговорното население в областта.

ОСНОВНИ ИКОНОМИЧЕСКИ ХАРАКТЕРИСТИКИ

По предварителни данни производеният **брутен вътрешен продукт** в страната през 2006 г., изчислен по текущи цени, е 49 091 млн. лева. Текущият обем надвишава с 6 293 млн. лв. създадения БВП през 2005 година. Реалното увеличение на стойността на БВП покрива 41.4% от общото номинално нарастване. Изчислен по съпоставими цени, БВП е 45 404 млн. лв., което е с 6.1% повече в сравнение с предходната 2005 година. През 2002 г. БВП за първи път превишава равнището на 1995 г. - нарастването е с 3.9%, а през 2005 и 2006 г. достига съответно 22.7 и 30.2%.

При проследяване динамиката на БВП, след значителното ускоряване на икономическия растеж през 2000 г. - 5.4%, и относителното му забавяне през 2001 г. - 4.1%, може да се твърди, че през последните години е налице положителна тенденция за стабилизиране на растежа на равнище над 4.5%, което е резултат от вътрешната и външната финансова стабилизация на икономиката. За първи път през 2004 г. се достига и надвишава равнището на БВП спрямо 1990 г. с 1.6%, през 2005 г. реалното нарастване е вече 7.6%, а през 2006 г. - 14.2%.

През 2006 г. стопанските субекти реализират брутна добавена стойност за 39 972 млн. лв. по текущи цени, което е 81.4% от БВП. Разликата от 18.6% до обема на БВП по пазарни цени се покрива от нето-косвените данъци върху продуктите, включително начисления ДДС, и начислените мита по вноса на стоки. Изчислена по съпоставими цени, брутната добавена стойност нараства с 6.0% в сравнение с 2005 година.

Добавената стойност на стопанските субекти от аграрния сектор през 2006 г. намалява равнището си в сравнение с предходната година - с 1.9%. През периода от 1997 до 2005 г. аграрният сектор непрекъснато намалява относителния си дял в създадената добавена стойност. От 26.2% през кризисната 1997 г. секторът намалява дела си със 7.4 пункта през 1998 г. и с още 5.3 пункта през периода 1999 - 2004 година. През 2006 г. дялът е 8.6% от добавената стойност за икономиката, като намалението спрямо 2005 г. е с 0.8 пункта. Независимо от това той все още е висок и продължава да контрастира по отношение на структурните позиции на сектора за страните от Европейския съюз.

През 2006 г. индустриалният сектор създава 31.4% от добавената стойност за икономиката, като този дял е с 2.0 пункта повече в сравнение с предходната година. Измерената добавена стойност в индустриалния сектор реално е с 8.3% повече в сравнение с 2005 година. С изключение на производството и разпределението на електричество, газ и

вода, където добавената стойност намалява с 4.2%, останалите икономически дейности в сектора реализират повече добавена стойност: преработващата промишленост - с 11.3%, добивната индустрия - с 3.7%, строителството - с 9.9%.

Секторът на услугите продължава да ускорява развитието си и през 2006 г. дейностите в тази сфера реализират 3/5 от добавената стойност на икономиката или реално е създадена 6.1% повече добавена стойност отколкото през 2005 година. Основен принос за това има развитието на дейности със значими функции не само за сферата на услугите, но и за цялата производствена система като транспорт, търговия, финанси, кредит и застраховки.

Тенденцията на висок относителен дял на крайното потребление се запазва и през 2006 г. (86.6%). През 2000 г. този дял е 87.1%, през 2001 г. намалява незначително до 86.9%, а през 2002 г. достига 89.2%. През 2003 г. относителният дял на крайното потребление нараства с 0.1%, през 2004 г. отново намалява до 87.8%, а през 2005 г. се повишава до 88.2%. Крайното потребление реално се увеличава с 6.5% и се определя от реалното нарастване както на разходите на домакинствата със 7.6%, така и на разходите на правителството за индивидуално потребление с 3.2%. Разходите на нетърговските организации, обслужващи домакинствата през 2006 г., имат относителен дял в БВП 0.4% и реално намаляват с 2.1% спрямо предходната година.

Относителният дял на инвестициите, измерени чрез бруто образуването на основен капитал в крайно използвания БВП, през 2006 г. е 26.2%, което е номинално нарастване с 24.5 пункта и съответства на 17.6% реален ръст спрямо предходния период. Независимо от този сравнително висок темп на изменение относителният му дял в използвания БВП (малко над 20%) е недостатъчен, за да осигури необходимата основа за технологично реструктуриране на производствената система и устойчив икономически растеж. Неперспективна от гледна точка на разширяване на производството остава и пропорцията “инвестиции/потребление” в структурата на БВП на България, сравнена с пропорциите на останалите страни - членки в Европейския съюз.

Експресните резултати от Програмата за европейски сравнения за 2006 г. показват, че реалният БВП на човек от населението в Република България, изразен в условна съпоставима валута, се равнява на 8 803 евро стандарти на покупателната способност (евро СПС). Изчисленият по предварителни данни реален БВП на човек от населението у нас през 2005 г. е 7 980 евро СПС. Страната ни попада в групата държави с индекси на физическия обем под 50% от средния БВП на човек от населението за 25-те страни - членки на ЕС.

Очерталата се от 2002 г. тенденция на увеличение на броя на заетите в икономиката продължава и през 2006 г., когато достига 3 349.2 хиляди. В сравнение с 2000 г. заетите се увеличават с 12.4%, но спрямо 1990 г. намаляват с 18.2%. През 2006 г. най-чувствително нараства заетостта в дейностите: “Строителство” - с 14.2%, “Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за домакинството” - с 8.5%, и “Хотели и ресторанти” - с 6.0%. Продължават да намаляват заетите лица в добивната промишленост - с 5.5%, в “Други дейности, обслужващи обществото и личността” - с 4.5%, и в “Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода” - с 3.7%. Заетите в сектор “Услуги” нарастват и през 2006 г. достигат 48.2% от общия брой на заетите в икономиката, като този дял е с 2.7% по-висок в сравнение с 2000 година. За периода 2000 - 2006 г. намалението в аграрния сектор е с 2.4 пункта, а в индустриалния - с 0.3 пункта.

Заетостта в частния сектор продължава да се увеличава през годините и за 2006 г. тя е с 4.2% по-голяма отколкото през предходната година и с 26.5% - в сравнение с 2000 година. Относителният дял на заетите в частния сектор през 2006 г. достига 79.7% от общия брой на заетите в икономиката, докато заетите в обществения сектор са по-малко от една четвърт от общия брой на заетите и в сравнение с 2000 г. намаляват с 22.0%.

Средният годишен брой на наетите лица по трудово и служебно правоотношение за 2006 г. е 2 207 733 и се увеличава спрямо предходната година с 1.4%. В сравнение с 2000 г. наетите лица в частния сектор нарастват с 47.1%, а в обществения намаляват с 21.5%.

По предварителни данни, през 2006 г. един зает в националната икономика произвежда средно 13 714 лв. от БВП по текущи цени. Съотношението между физическото изменение на БВП и промените в трудовата заетост спрямо предходната година показва увеличение с 3.6% на националната **производителност на труда** на един зает. В условията на относително минимално нарастване на степента на използване на работното време - с 0.3% средно за един зает, националната производителност на труда на база един отработен час нараства с 3.3%.

Позитивното нарастване на БВП се определя от влиянието на интензивни и екстензивни фактори в процеса на използването на работната сила - повишена производителност на труда, нарастваща заетост, увеличено използване на наличния фонд от работно време. През 2006 г. производителността на труда (на база един отработен час) е с 3.3% по-висока отколкото през предходната година и допринася с 54.3% за ръста на БВП, докато нарасналата с 2.4% заетост и по-високата степен на използване на работното време общо определят 45.7% от растежа. Средногодишните величини за периода 2002 - 2006 г. показват предимствено влияние на интензивните фактори за икономическия растеж - 57.9% на нарасналата производителност на труда (с 3.3%) и 2.5% на подобреното използване на работното време от един зает (с 0.1%).

В структурата по икономически сектори, през 2006 г. индустриалните предприятия реализират най-висок икономически ръст - 8.3% по-високо ниво на добавената стойност в сравнение с предходната година и формират 31.4% от добавената стойност за икономиката. За един отработен час производствените единици в сектора генерират средно 7.44 лв. добавена стойност в номинално изражение, като производителността за един отработен час реално нараства с 3.7% в сравнение с 2005 година. Дейностите в сферата на услугите достигат равнище на производителност на труда от 6.46 лв. за отработен час. В реално изражение това ниво е с 3.8% по-високо отколкото през 2005 година. С преобладаващо неформални производствени отношения, аграрният сектор е с най-ниско равнище на производителност на труда. През 2006 г. добавената стойност за отработен час реално намалява с 0.5% и остава с 50% под средното равнище за икономиката, отстъпвайки с 3.7 процентни пункта от постигнатия относителен дял в средната производителност на труда през 2005 година.

Сравняването на дефлираните стойности на компонентите в състава на добавената стойност показват обща тенденция на изпреварващо реално увеличение на капиталовия първичен доход (опериращ излишък и смесен доход) в икономиката. Средно за периода от 2003 до 2006 г. реалното увеличение на компенсацията на труда е с 4.7 процентни пункта по-слабо от увеличението на опериращия излишък (8.4%). Очертава се тенденция на доближаване на темповете на двата фактора, като през 2006 г. те вече оказват приблизително близко по сила влияние върху общото нарастване на добавената стойност. Трудовият фактор бележи реално увеличение с 6.8% и 40.8 процентен дял в растежа на

добавената стойност, капиталовият фактор нараства със 7.6% и съответен процентен дял от 59.4%.

През 2006 г. в резултат на продължилите от последните години процеси на оптимизация на производствените фактори увеличеното интензивно използване на работната сила оказва доминиращо влияние върху общия икономически растеж. Въпреки същественото реално увеличение на компенсацията на наетия персонал през 2006 г., капиталовият компонент в състава на добавената стойност, измерван с величината на опериращия излишък и смесения доход, остава доминиращ фактор за реалното увеличение на добавената стойност. През 2006 г., с изключение на аграрния сектор, е налице по-силно реално нарастване на производителността на труда от реалното нарастване на работната заплата и общите разходи на работодателите за труд.

През 2006 г. - непосредствено преди присъединяването на страната ни към Европейския съюз, продължи повишаването на **инвестиционната активност** на стопанските субекти. Извършените разходи за придобиване на дълготрайни материални активи (ДМА) по предварителни данни достигна 15 440.8 млн. лв., като увеличението по съпоставими цени е с близо 17% спрямо 2005 г. и над два пъти и половина повече спрямо 2000 година.

През последните години се утвърди трайна тенденция в разпределението на инвестиционните разходи по основни икономически сектори, като дялът на сектор "Услуги" е доминиращ вследствие на засиленото развитие на типичните за него дейности в областта на търговията, транспорта и съобщенията, операциите с недвижими имоти и други, обслужващи населението дейности. От 2000 до 2006 г. инвестициите в сектор "Услуги" са в границите между 54.1 - 59.0% от общите за страната, като през 2006 г. са 58.3%, или с 1.7 пункта повече от предходната година. В сектор "Индустрия" относителният дял се изменя от 38.8 до 42.8% и през 2006 г. е близо 39%, като намалява спрямо 2005 г. с 1.3 пункта. В аграрния сектор дялът на инвестициите през периода се запазва в интервала 2.0 - 3.7% и през 2006 г. е 2.9%.

По предварителни данни през 2006 г. частните инвеститори са извършили разходи за придобиване на ДМА в размер на 13 072.4 млн. лв., които по съпоставими цени са с 23.4% повече от предходната година. Инвестициите в частния сектор в по-голямата си част се насочват в преработващата промишленост - 23.9%, но дялът им намалява с близо 1 пункт спрямо предходната година. В обществения сектор разходите за придобиване на дълготрайни материални активи са 2 368.4 млн. лв., или с 11.5% по-малко по съпоставими цени в сравнение с 2005 година. Инвестициите в този сектор са насочени основно в транспорта, складирането и съобщенията - 30.7%, но намаляват с 2.2 пункта спрямо 2005 година.

През 2006 г., в общите разходи за придобиване на ДМА, относителният дял на извършените разходи за строителство на сгради и строителни съоръжения е 43.3% и се увеличава с 5.0 пункта в сравнение с 2005 г., а дялът на разходите за машини и оборудване е 49.7% и нараства с 2.6 пункта спрямо предходната година.

По предварителни данни през 2006 г. придобитите ДМА са на стойност 12 639.6 млн. лв., като основно това са обекти в: преработващата промишленост - 19.3%, търговията, ремонта и техническото обслужване на автомобили и мотоциклети, лични вещи и стоки за домакинството - 18.4%, транспорта, складирането и съобщенията - 17.5%, и други. В частния сектор относителният дял на придобитите ДМА е значителен и достига 88.4% от общо придобитите в страната дълготрайни материални активи.

Съотношението между придобитите ДМА и разходите за придобиването им през 2006 г. е 81.9% и намалява спрямо предходната година с 4 пункта. Забавянето на темповете на въвеждане в експлоатация на ДМА е повлияно от продължаващата промяна в структурата на разходите за придобиване на ДМА по видове, изразяваща се в увеличаване на дела на извършените разходи за строителство на сгради и съоръжения, което изисква повече технологично време за придобиване на активите.

Инфлацията през 2006 г. (декември 2006 спрямо декември 2005 г.), както и през предходната година, е 6.5%, като това е най-високата натрупана годишна инфлация през последните шест години. Най-голямо месечно увеличение на цените на потребителските стоки и услуги през 2006 г. е регистрирано през февруари (3.0%), а най-голямо намаление - през юни (1.6%). Дефлация е измерена през юли (0.5%) и през август (0.2%).

В края на 2006 г. е регистрирано увеличение на цените и в четирите основни потребителски групи, като то е най-голямо при нехранителните стоки (111.3%). Цените в общественото хранене нарастват с 6.8%, хранителните стоки поскъпват с 5.4%, а услугите - с 2.8%. Независимо от това, че цените на услугите нарастват с най-нисък темп в сравнение с нарастването на цените на останалите основни групи стоки през последните пет години (декември 2006 спрямо декември 2001 г.), те са с най-голямо натрупано увеличение (41.0%). За сравнение, цените на хранителните стоки през този период се увеличават със 17.8%.

Външнотърговският стокообмен на Република България за 2006 г. по текущи цени възлиза на 59.6 млрд. лв. и тенденцията на ежегоден ръст се запазва, като в сравнение с предходната година увеличението е с 26.3%.

Степента на покритие² (cover gate) през 2006 г. нараства, макар и минимално (с 0.5 пункта), в сравнение с 2005 г. и достига 65.0%, което като тенденция е положително, но все още е твърде неблагоприятно като реален резултат.

През 2006 г. са изнесени стоки за 23.5 млрд. лв., като спрямо 2005 г. износът се увеличава с 26.9%. Месечните стойностни обеми са по-големи (с по около 300-500 хил. лв.) от съответните месечни обеми на предходната година и ако се елиминира влиянието на изменението в цените на стоките (по съпоставими цени) ръстът е 13.0%. През 2006 г. са внесени стоки (по цени CIF) за 36.1 млрд. лв., като и през тази година се запазва тенденцията вносът да е по-голям от износа - стойността на внесените стоки е с 54.0% по-голяма от стойността на изнесените стоки. Вносът през 2006 г. в сравнение с обема на реализирания внос през 2005 г. по текущи цени се увеличава с 26.0%, а по съпоставими - с 14.1%. Външнотърговското салдо (износ FOB - внос CIF) е отрицателно и възлиза на над 12.6 млрд. лева. По цени FOB/ FOB отрицателното салдо възлиза на 10.7 млрд. лв., което е с 2.2 млрд. лв. повече от предходната година.

Страните, с които през 2006 г. България е имала търговски контакти, са 211. През последните години като основни партньори на България при износа се налагат Турция, Италия, Германия, Гърция, Белгия, Румъния, Франция, Сърбия, Испания и САЩ. Значението на Турция за нашия износ се увеличава и през 2006 г. тя заема първо място като партньор на България с дял от 11.6%. При вноса през 2006 г. основни партньори на България са Русия, Германия, Италия, Турция и Гърция, като тези страни запазват лидерското си място в посочената последователност през последните години. През 2006 г., както и в предходните години, основен търговски партньор на България като икономическа зона продължава да е Европейският съюз (ЕС-25), като половината (50.9%) от стокообмена на страната е със страни от ЕС. Над 56% от стоките, които изнася

България, са насочени за Общността, а внесените у нас стоки от страните членки формират 47.0% от стойността на общия внос.

Анализът на **енергийния баланс** на страната показва увеличение на производството на първична енергия през 2005 г., което е 10 539 хил. тона нефтен еквивалент (т н.е.) и в сравнение с 2004 г. нараства с 2.6%. В него най-висок дял (46.0%) заема ядрената енергия, като в сравнение с 2004 г. се увеличава с 2.8 пункта. През 2005 г. има нарастване и на дела на водната енергия (3.9%), или с 1.2 пункта повече от 2004 година. Същевременно делът на въглищата в производството на първична енергия, който през 2005 г. е 39.6%, намалява с 4.5 пункта в сравнение с 2004 година.

Брутното вътрешно потребление на енергия през 2005 г. е 20 137 хил. т н.е., което е с 5.9% повече от 2004 година. Увеличението се дължи предимно на нарастването на потребените в страната нефт и нефтени дестилати, природен газ, ядрена и водна енергия.

През 2005 г. 89.7% от крайното потребление на енергия са използвани за енергийни нужди, а останалите 10.3% - като суровина за производството на негоривни продукти или като материал за негоривни нужди. Най-използваните енергийни ресурси за крайно потребление (енергийно и неенергийно) са: нефтопродукти - 40.5%, електроенергия - 21.4%, природен газ - 14.1%, и въглища и горива от въглища - 7.7%. В сравнение с 2004 г. относителният дял на природния газ се увеличава с 1 пункт, на нефтопродуктите - с 0.8 пункта, докато на въглищата и горивата от въглища намалява с 1.8 пункта, а на електроенергията се задържа на същото ниво.

Брутното потребление на енергия на 1 000 лв. БВП (2000 г. = 100) за 2005 г. е 0.592 т н.е. при 0.590 т н.е. за 2004 г. и 0.718 т н.е. за 2000 година. За периода 1999 - 2004 г. има трайна тенденция на намаление на брутното потребление на енергия на 1 000 лв. БВП. Най-използваните енергийни ресурси за крайно енергийно потребление през 2005 г. в индустрията са електроенергията (24.7%), природния газ (24.3%) и нефтопродуктите (22.3%), в транспортната дейност - нефтопродуктите (98.0%), а за домакински нужди - електроенергията (36.6%), дървата за горене (28.2%), топлоенергията (20.6%) и брикетите и въглищата (12.7%).

През 2005 г. брутното потребление на енергия в страната нараства с 5.9% в сравнение с 2004 г. и с 4.8% в сравнение с 2000 година. През 2006 г. по предварителни данни брутното потребление на енергия нараства с 1.1% в сравнение с 2005 година.

Енергийната независимост на страната показва обезпечеността с местни първични енергийни суровини. През 2000 г. тя е 53.5 при 50.2% през 1999 г., 51.1% през 1998 г. и 49.0% през 1997 година. За 2001 г. тя достига 54.0%, през 2002 г. - 56.0%, през 2003 г. - 52.1%, през 2004 г. - 54.0%, а през 2005 г. - 52.3%. Данните показват, че България е изцяло зависима от вноса на суров нефт, природен газ и висококалорични въглища, а потребяваните нискокалорични (главно лигнитни) въглища са от местно производство.

РАЗВИТИЕ НА БИЗНЕСА

Стопанската конюнктура в страната през 2006 и първата половина на 2007 г. остава благоприятна. Средното равнище на общия показател на бизнес климата за 2006 г. е със 17.9 пункта над дългосрочната средна стойност за периода 1996 - 2006 г. и с 9.3 пункта над средното равнище за 2005 година. Положителната тенденция в развитието на показателя продължава и през първите пет месеца на 2007 г., като през февруари е отбелязан дългосрочен месечен максимум (50.7%) за последните дванадесет години.

Благоприятно е и развитието на всички отрасли, наблюдавани с бизнес анкетите на НСИ - промишленост, строителство, търговия на дребно и услуги.

Данните от изследването за използването на **информационно-комуникационни технологии** показват, че за периода 2004 - 2006 г. има значителен прираст в навлизането на компютрите в българските предприятия. Общата тенденция на увеличаване на броя на компютрите в предприятията се потвърждава от достигнатия 5.2% растеж в рамките на две години. В България най-добре оборудвани с информационно-комуникационни технологии са предприятията с над 50 заети, като към 31.01.2006 г. лидерски позиции в това отношение заемат големите предприятия с над 250 заети - 98.1% от тях разполагат с компютри. Предприятията, които използват компютри, разполагат и с широк набор от информационно-технологични мрежи и всяко второ предприятие през 2006 г. разполага с локална мрежа LAN (54.8%).

Според публикуваните от Евростат данни за страните - членки на ЕС 94.0% от предприятията в Общността имат достъп до Интернет, като на първите места се нареждат скандинавските страни - Исландия (99.0%), Финландия (99.0%) и Дания (98.0%). Данните за България показват, че от предприятията, които са използвали компютри през 2006 г., 84.3% са имали достъп до Интернет. От тях средно 43.8% имат и запазено пространство в мрежата под формата на уебсайт или Интернет страница, като за две години най-значителен ръст (10.4%) е регистриран при големите предприятия с над 250 заети.

Електронното правителство в България е елемент на прехода от индустриално към информационно общество. От предприятията, които имат достъп до Интернет 61.4% са използвали услугите на е-правителство през 2006 година. За да спестят време и средства, най-често големите предприятия с над 250 заети прибягват до онлайн услугите на обществените институции (78.5%). Направената анкета показва много слабо увеличение на дела на компаниите, които се доверяват на глобалната мрежа с цел покупки и продажби на стоки и услуги. Само 4.7% от предприятията, които имат достъп до Интернет, са осъществявали онлайн продажби през 2005 година.

По текущи цени стойността на крайната продукция в **селското стопанство** (след приспадане на вътрешните обороти) за 2006 г. възлиза на 6 780.9 млн. лв., като с най-значим принос в нея продължава да е растениевъдството - 3 373.9 млн. лева. На второ място е продукцията от животновъдството - 2 121.2 млн. лв., следвана от неотделимите второстепенни дейности - 752.8 млн. лв., и продукцията от селскостопански услуги - 533.0 млн. лева.

През 2006 г. индексът на физическия обем на крайната продукция в селското стопанство при база 2005 г. е 100.6%, а при база 2000 г. - 104.9%. Значително по-голям обем продукция в сравнение с 2000 г. е произведен в растениевъдството (138.1%) и селскостопанските услуги (126.6%), а чувствително намалява в животновъдството (79.1%), както и продукцията от неотделимите второстепенни дейности (83.2%).

Индексът на изменение на цените на селскостопанската продукция при база 2005 г. е 102.7%, като най-голямо е увеличението на цените на продукцията от растениевъдството (105.0%), а спад се наблюдава в цените на продукцията от животновъдството (98.7%).

В структурата на крайната продукция в селското стопанство за 2006 г. най-голям е относителният дял на продукцията от растениевъдството - 49.7%, който е с 1.3 пункта по-висок спрямо предходната година и с 11.2 пункта спрямо 2000 година. Продължава да намалява относителният дял на продукцията от животновъдството. За 2006 г. този дял е 31.3% и е по-нисък с 2.4 пункта спрямо 2005 г. и с 11.4 пункта - спрямо 2000 година.

Брутна добавена стойност, създадена в селското стопанство през 2006 г., е 3 078 млн. лв., като почти запазва равнището си от 2005 г. (100.6%), но чувствително се увеличава в сравнение с 2000 г. (120.2%).

През 2006 г. индексът на средните изкупни цени общо за селското стопанство нараства с 1.4% спрямо предходната година, а спрямо 2000 г. - с 6.3%. Цените в растениевъдството са по-високи с 4.2% в сравнение с 2005 г., което се дължи главно на увеличението на цените на зърнените, клубеноплодните, техническите и фуражните култури с 4.8%. Индексът на цените в животновъдството се увеличава с 16.5% спрямо 2000 г., но в сравнение с предходната година намалява с 3.7%.

През 2006 г. продължи увеличението на произведената продукция от **промишлените предприятия**, като в сравнение с 2000 г. това увеличение е с 67.2%. По предварителни данни произведената продукция от промишлените предприятия по текущи цени през 2006 г. възлиза на 42 541.4 млн. лева. По съпоставими цени произведената продукция е с 8.2% повече спрямо 2005 г., а спрямо 1999 г., когато е най-големият спад - с 80.9%. Увеличение на продукцията в сравнение с предходната година има в преработващата промишленост - с 9.5%, в добивната промишленост - с 3.2%, както и в производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода - с 0.5%.

През 2006 г. промишленото производство се увеличава с 5.9%, а приходите от продажби на промишлените предприятия нарастват с 8.2% в сравнение с предходната година. По отношение на индекса на промишленото производство най-малко е увеличението през януари и февруари (съответно 42.0 и 46.7%), а най-голямо през декември - с близо 81.4% спрямо средномесечното производство през 2000 година. Същевременно най-висок е индексът на продажбите на промишлените предприятия (спрямо средномесечните продажби на 2000 г.) през декември, когато увеличението е 85.8%, и през ноември - 79.3%.

През 2006 г. средногодишният индекс на цени на производител на вътрешния пазар, изчислен при база 2000 г., нараства с 9.2% в сравнение с 2005 година. Най-голямо е увеличението на индексите на цените спрямо предходната година в добивната промишленост - 42.9%, а в преработващата промишленост и в производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода увеличението е съответно 6.3 и 8.0%.

Средногодишните индекси на цените на производител на международния пазар през 2006 г. се увеличават със 17.6% спрямо 2005 година. Най-голямо е увеличението на индексите на цените спрямо предходната година в добивната промишленост - 80.9%. В преработващата промишленост увеличението е 15.6%, а в производството и разпределението на електрическа и топлинна енергия, газообразни горива и вода - 6.1%.

Необходимостта от изграждане на съвременна инфраструктура, отговаряща на европейските изисквания, реструктурирането на производствените мощности и развитието на сектора на услугите са предпоставка за значително увеличение на обема на произведената продукция от **строителните предприятия** през 2006 г., който по предварителни данни достига 9 191 млн. лв., а ръстът по съпоставими цени спрямо предходната година е 4.5%.

През периода 2000 - 2006 г. относителният дял на строителната продукция на предприятията от частния сектор е значително по-голям от този на обществения сектор - през 2000 г. е около 85%, а през 2006 г. достига 98.3% от общия обем. Същевременно реализираното строителство от предприятията от обществения сектор през 2006 г. вече е с незначителен дял (1.7%), като намалението спрямо предходната година е с 1.1 пункта.

Изпълненият обем строителна продукция от частните строителни фирми през 2006 г. е в размер на 9 031 млн. лв. (с 5.6% повече спрямо предходната година) и е определящ при формиране на общия обем на строителството в страната.

Особеностите в икономическото развитие на страната и насочеността на инвестиционната активност на стопанските субекти през периода 2000 - 2006 г. се отразяват на вида на извършваното строителство (сградно и инженерно). Наблюдава се тенденция на превишаване на дела на изпълненото сградно строителство спрямо инженерното (гражданското) строителство - през 2000 г. сградното строителство е над 67%, докато по предварителни данни през 2006 г. е 60.2% от общо изпълнените строителни и монтажни работи. Същевременно относителният дял на инженерното строителство през 2006 г. се увеличава с 10 пункта спрямо предходната година и е близо 40%, което е резултат от извършените строителни дейности по изграждане на съвременна пътна и телекомуникационна мрежа, строителство на съоръжения, свързани с модернизация на наличните и създаване на нови производствени мощности.

През 2006 г. въведените в експлоатация новопостроени жилища са 13 270, като се запазва тенденцията на нарастване, започнала през 2002 година. Техният брой се увеличава с 10% спрямо 2005 г. и приблизително два пъти спрямо 2001 година. Относителният дял на въведените в експлоатация жилища според вида на населеното място е съответно 82.3% за градовете и 17.7% за селата. През 2006 г. разпределението на новопостроените жилища по форма на собственост показва, че 13 131 (99.0%) са частни и само 139 (1.0%) - държавни или общински.

Подобрената стопанска конюнктура в сектор **”Вътрешна търговия”** създава условия за реално увеличение на произведената брутна продукция, която през 2006 г. достига 10 122 млн. лв. по текущи цени, а по съпоставими отбелязва положителен темп от 8.3% спрямо предходната година. За периода 2001 - 2006 г. всички основни търговски дейности отбелязват динамично увеличение на брутната продукция по съпоставими цени в сравнение със съответната предходна година. Търговията с автомобили и горива и ремонт на автомобили отчита постоянен ръст от 2003 г. и реализира най-висок темп - 22.7% през 2006 година. Търговията на дребно достига максимално увеличение - 22.1%, през 2003 г., а търговията на едро - 18.0% през 2004 г., след което се наблюдава период на положителни, но постоянно намаляващи темпове. Значително нарастване отбелязват всички дейности и спрямо 2000 г., като темповете реализирани в търговията с автомобили и горива и в търговията на дребно през 2006 г. надминават 100%.

Нетните приходи от продажби на продукция, стоки и услуги в сектор “Търговия, ремонт и техническо обслужване на автомобили и мотоциклети, лични вещи и стоки за домакинството” през 2006 г. надхвърлят 62 844 млн. лв., като по съпоставими цени осигуряват ръст от 6.8% спрямо предходната година. С изпреварващи темпове нараства търговията с автомобили и горива и ремонт на автомобили - 23.2%, което се дължи основно на двете структуроопределящи дейности - търговия с автомобили, мотоциклети и части за тях и търговия на дребно с автомобилни горива и смазочни материали, които си взаимодействат равностойно и формират 97.2% от обема на приходите.

През 2006 г. нетните приходи по съпоставими цени нарастват над два пъти в сравнение с 2000 г., като общо за сектора увеличението достига 111.9%. Най-висок ръст отчита търговията с автомобили и горива - 139.2%. Търговията на дребно също нараства значително - 116.0%, като от съставните дейности с изключително бързи темпове се развива търговията със стоки за домакинството и битова техника - 311.9%. За търговията

на едро е отчетен ръст от 106.8%, получен от положителните темпове на всички съставни дейности, с изключение на търговското посредничество, където е отбелязан спад от 7.0%.

През 2006 г. продажбите на дребно в страната при осигурена съпоставимост надвишават с 13.3% достигнатото равнище през 2005 година. Реалното увеличение на продажбите формира 65.4% от общото номинално нарастване, а промяната в средногодишното равнище на цените - останалите 34.6%.

През 2006 г. по предварителни данни произведената брутна продукция от **транспортните предприятия** по текущи цени е на стойност 7 669 млн. лева. По съпоставими цени тя е с 2.2% повече в сравнение с 2005 г. и с 27.3% повече отколкото през 2000 година. Увеличението на брутната продукция в сравнение с 2005 г. в най-голяма степен се дължи на спомагателните дейности към различните видове транспорт - с 10.1%, и на въздушния транспорт - с 5.0%.

През 2006 г. не са настъпили съществени промени в структурата на брутната продукция по видове транспорт в сравнение с 2005 г. - относителният дял на сухопътния транспорт, който включва товарния и пътническият железопътен и автомобилен транспорт, е 53.2%, следван от другите транспортни и спомагателни дейности - 31.5%, а участието на въздушния и водния транспорт е съответно 9.0 и 6.4%.

В обществения сектор е регистрирано намаление на брутната продукция с 1.3% в сравнение с предходната година, което е за сметка на увеличението с 3.4% в частния сектор. Делът на обществения сектор намалява от 28.4% през 2000 г. на 23.8% през 2006 г., а на частния сектор се увеличава съответно от 71.6 на 76.2%. Относителният дял на сухопътния транспорт в обществения сектор е 31.0% и в сравнение с 2005 г. намалява с 3.3 пункта, а делът на спомагателните транспортни дейности се увеличава с 0.5 пункта. В частния сектор най-голям е относителният дял на сухопътния транспорт - 60.1% от произведената брутна продукция, докато делът на спомагателните транспортни дейности е 31.4%, а общият дял на водния и въздушния транспорт е 8.5%.

При товарните превози през 2006 г. най-голям е относителният дял на извършената работа от водния транспорт - 80.2% от произведените тонкилометри, а при пътническите превози най-голям е приносът на автомобилния транспорт - 63.8% от произведените пътничкилометри.

По предварителни данни през 2006 г. произведената брутна продукция от предприятията, извършващи **съобщителни услуги**, възлиза на 3 785 млн. лв. по текущи цени. Индексът на физическия обем на брутната продукция спрямо 2005 г. достига 117.6, а в сравнение с 2000 г. - 162.7. Относителният дял на обществения сектор в произведената брутна продукция намалява от 53.9% през 2000 г. на 3.6% през 2006 г., а делът на частния сектор съответно нараства от 46.1 на 96.4%.

През 2006 г., както и през последните години, на далекосъобщителните услуги се падат 94.0% от произведената брутна продукция, а на пощенските - 6.0%. В края на 2006 г. фиксираните телефонни постове към централите на съобщенията са 2 427 281, или с 2.3% по-малко в сравнение с 2005 година. Същевременно с 4.7% намалява и броят на домашните телефонни постове, което до голяма степен се дължи на непрекъснатото увеличение на абонатите на мобилни телефони.

НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКА И РАЗВОЙНА ДЕЙНОСТ

Устойчивият икономически растеж, нарастването на производителността и заетостта зависят от много фактори, сред които най-голямо значение имат тези, свързани

със знанието - технологичните изменения, иновациите, човешкия капитал. Те, от своя страна, зависят от инвестициите в **научноизследователска и развойна дейност** (НИРД) и от ефективността, с която новите идеи се превръщат в нови продукти, процеси, услуги и решения.

През 2005 г. са направени 208 142 хил. лв. разходи за осъществяване на научни изследвания и разработки, което е с 14 196 хил. лв. повече в сравнение с предходната година. Тенденцията на номинален ръст на инвестициите в НИРД, която е характерна за периода 2001 - 2005 г., обаче не е достатъчно силно изразена и не води до значимо и трайно увеличение на **интензивността** на НИРД, измерена като относителен дял на разходите за НИРД от brutния вътрешен продукт. През 2005 г. този показател е с 0.01 пункта под достигнатото равнище от 0.50% през 2004 и 2003 г. и се изравнява с равнището от 2002 година. Тази стойност е близо четири пъти по-ниска от средната стойност общо за 25-те страни - членки на Европейския съюз - 1.85 %, и е малко над половината от достигнатото средно равнище за 10-те новоприети страни в ЕС - 0.82%.

През целия шестгодишен период от 2000 до 2005 г. водеща роля за развитието на научноизследователската дейност у нас имат научните институти и организации с преобладаващо бюджетно финансиране. През 2005 г. в сектор "Държавно управление" са изразходвани 139 041 хил. лв., или две трети от общите **разходи** за научни изследвания в страната. Относителният им дял (66.8%) от всички инвестирани средства в НИРД през 2005 г. се запазва почти непроменен в сравнение с предходната година при средно 68.4% за периода. През 2005 г. изразходваните от сектор "Предприятия" средства за провеждане на собствени научни и технологични разработки са 44 804 хил. лв., което съставлява 21.5% от всички разходи за НИРД, при средноевропейски стойности по същия показател за 2004 г. от 46.3% за 10-те новоприети страни в ЕС и 64.2% общо за 25-те страни - членки на ЕС. Отделените средства за научни изследвания и разработки в сектор "Висше образование" (от висшите училища и университетските болници) през 2005 г. са 21 825 хил. лв., като техният относителен дял от всички разходи за НИРД нараства на 10.5% при 9.2% през 2004 година. Нетърговските организации са вложили 2 472 хил. лв., или 1.2% от всички средства за развитие на научна дейност у нас, което е над четири пъти повече в сравнение с 2004 година.

През 2005 г. най-голяма част (103 817 хил. лв.) от разходите за НИРД са изразходвани за осъществяване на приложни изследвания. Техният относителен дял от всички разходи за наука (49.9%) е спаднал незначително в сравнение с 2004 г. (50.6%) за сметка на минималното нарастване на относителния дял на вложените средства в експериментални разработки - от 18.9% през 2004 г. на 19.4% през 2005 година. Почти непроменен остава относителният дял на изразходваните средства за фундаментални изследвания - 30.7% през 2005 г. при 30.5% през 2004 година.

През периода 2000 - 2005 г. продължава тенденцията на увеличение на **персонала**, зает с НИРД. През 2005 г. лицата, ангажирани с осъществяване на научни изследвания и разработки са 18 638, което е с 10.6% (1 785 души) повече в сравнение с 2000 г. и с 3.4% (613 души) повече в сравнение с 2004 година. През 2005 г. с научна и изследователска дейност се занимават 5.6 на 1 000 души от работната сила при 5.2 през 2000 година.

Персоналът, зает с НИРД през 2005 г. е 15 853 души (в еквивалент на пълна заетост), или с 1.3% повече в сравнение с 2004 година. Спрямо 2000 г. увеличението е с 3.9%, което обаче значително изостава от общото увеличение на всички заети лица в националната икономика през същия период (9.2%). Относително по-голямо е увеличението (6.1%) при изследователите, най-високо квалифицираната категория научен

персонал, който създава, прилага и разпространява новите знания. Останалите две категории (технически и помощен персонал) също нарастват в сравнение с 2000 г., но със значително по-нисък темп от 0.4%.

Разпределението на персонала, зает с НИРД, по институционални сектори следва модела на разпределение на разходите за НИРД. През 2005 г. в сектор “Държавно управление” с научни изследвания са заети 10 172 души (в еквивалент на пълна заетост), което е 64.2% от общия персонал. Значително по-малко са лицата, ангажирани с научни изследвания и разработки в сектор “Висше образование” - 3 367 души, но техният относителен дял се увеличава от 15.8% през 2000 г. на 21.2% през 2005 година. Във фирмите от сектор “Предприятия” с научно-технологична дейност се занимават 2 062 души, което е с 96 души по-малко от 2004 г. и съставлява 13.0% от общия персонал, зает с НИРД, през 2005 година.

ОКОЛНА СРЕДА

Емисиите в атмосферата са пряк резултат от стопанската активност в страната. Размерът на емитираните вредни вещества зависи както от количеството на употребените горива и произведената продукция, така и от равнището на използваните технологии. Съществуващата след 1999 г. тенденция на малки изменения в емисиите на вредни вещества в атмосферата се запазва и през 2005 година. Емисията на серни окиси през 2005 г. намалява с 3% в сравнение с 2004 г., но същевременно нарастват емисиите от: метан - с 11%, азотни окиси - с 8%, и неметанови летливи органични съединения - с 6%. Средно за територията на страната през 2005 г. емисията на серни окиси на 1 кв.км е 8.1 т (8.4 т през 2004 г.), или 116 кг средно на човек от населението (119 кг през 2004 г.), като в сравнение с 2001 г. емисиите са намалели с 10%, а населението на страната - с 2%. В териториален аспект най-значителен продължава да бъде приносът в замърсяването на въздуха от района на СМЕК “Марица - изток”, откъдето са емитирани около 65% от общо отделените серни окиси. Високи са и количествата на емитираните вредни вещества в района на Девня - азотни окиси, двуазотен окис и амоняк, в района на Димитровград - амоняк, Бургас - неметанови летливи органични съединения.

Най-общата характеристика на връзката икономика - околна среда се съдържа в показателя “емисия на единица БВП”. Отнесени към произведения БВП, емисиите характеризират неговата ресурсоемкост (енергоемкост) и структура. Като цяло от 1991 г. насам съществува тенденция на намаляване на емисиите на вредни вещества (серни окиси) и нарастване на БВП на човек от населението, измерен в щатски долари по цени за годината. Емисиите от серни окиси са по-малки преди всичко поради намалената консумация на лигнитни въглища, по-ниското съдържание на сяра във въглищата и уловените от пречиствателните съоръжения емисии - 10%. За увеличението на емисиите от метан и азотни окиси най-голям принос има увеличението в потреблението на природен газ, транспорта и производството на асфалт за пътищата. При съпоставката на емисиите с БВП се забелязва устойчива тенденция на намаление на замърсяването на единица произведен БВП. Емисиите от серни окиси на 1 000 щ.д. БВП спадат от 0.069 т през 2001 г. на 0.034 т през 2005 г., като съответно се подобрява и показателят за енергийна ефективност. Произведеният БВП на 1 кВтч произведена електроенергия нараства от 0.31 през 2001 г. на 0.60 щ.д. през 2005 година.

Пресните **водни ресурси** на страната са оценени на 15 754 млн. куб.м, което е 2 035 куб.м на човек от населението. В сравнение с другите европейски страни водните ресурси

на България на човек от населението са значително под средното за Европа (4 000 куб.м/чов./г.). Преобладаващата част от иззетите пресни води са от р. Дунав (между 50 и 56%), които се използват предимно за охлаждане при производството на енергия и отново се връщат във водоизточника. През 2005 г. най-съществен е спадът на иззетите подземни води, които се подават предимно за питейно-битови цели, като тяхното количество е три пъти по-малко в сравнение с 1991 година. Сред основните причини за намалението са нарастващите разходи за тяхното извличане и увеличението на цената на услугите по доставка.

Един от определящите фактори за рационалното водоползване е състоянието на водната инфраструктура. През 2005 г. общата дължина на водопроводната мрежа, експлоатирана от ВиК, е 69 хил. км, като около 57% от нея е въведена в експлоатация до 1970 г., а 7% - през периода 1991 - 2005 година. Основната част от системата (75%) е изградена с етернитови тръби, следват стоманените - 15%, а полиетиленовите са едва 3.6%. Амортизираната водопроводна мрежа предопределя и големите загуби на вода - през 2005 г. по мрежата на ВиК са изгубени 61% от подадените водни количества.

Социално-икономическите промени рефлектират и върху потреблението на питейна вода от населението. След 1990 г. започва тенденция на намаление на потреблението и през 2005 г. доставената питейна вода на човек е 92 л/ден, което е два пъти по-малко отколкото през 1990 година. Анализът на данните по градове и села показва, че през 2005 г. консумацията на питейна вода на човек в градовете е 99 л/ден, а в селата - с 22 л по-малко.

През 2005 г. във водните обекти след употреба са отведени около 3 680 млн. куб.м води от охлаждащи процеси. Съгласно международната практика заустените води от охлаждащи процеси са отделна категория и не се включват към отпадъчните води. Общият обем на заустените **отпадъчни води** във водни обекти през 2005 г. се оценява на 823 млн. куб.м, което е с 30% по-малко спрямо предходните две години. Намалението се дължи на преустановяване на изпускането на водите, съхранявани в хвостохранилища на добивни предприятия. В обществената канализационна мрежа през 2005 г. са събрани 511 млн. куб.м води, от които 80% са постъпили в пречиствателни станции за отпадъчни води с преобладаващо биологично третиране. Общата дължина на канализационната мрежа през 2005 г. е 8.2 хил. км, като 90% от нея е изградена до 1990 година.

През 2005 г. работят общо 56 селищни пречиствателни станции за отпадъчни води (СПСОВ), от които 42 - с биологично третиране. Обслужваните от тях населени места и ваканционни селища са 70 - с 6 повече спрямо 2000 година. Населението, свързано със СПСОВ през 2005 г., е 40.7% от населението на страната, което е със 157 хил. души повече в сравнение с 2000 година.

През периода 2000 - 2005 г. се наблюдава тенденция на нарастване както на образуваните неопасни **отпадъци** от икономическата дейност, така и на опасните отпадъци. Само при битовите отпадъци има тенденция на намаление.

Образуваните 183 млн. т неопасни отпадъци през 2005 г. са с 14% повече спрямо 2000 г., като характерна особеност е, че преобладаващата част от тях са отпадъци от проучване, разкриване и добив на подземни богатства - средно 94% за разглеждания период. През 2005 г. образуваните отпадъци от тази група са със 7% по-малко спрямо 2004 г. вследствие на намалението на добива на подземни богатства. Основната част от образуваните отпадъци са безвредени чрез наземно или подземно депониране - 100% от отпадъците от добив на природни богатства и 77% от другите неопасни отпадъци от икономическата дейност.

По данни на общинските администрации през 2005 г. на депа с организирано сметоизвозване са събрани общо 3 237 хил. т битови отпадъци, от тях 3 144 хил. т са депонирани, а 93 хил. т - временно съхранени на площадки. На депата за битови отпадъци са приети и 467 хил. т отпадъци от друг произход (строителни и други). През 2005 г. средно на човек от населението са образувани 476 кг/г. битови отпадъци, което е с 4 кг повече спрямо 2004 г. и с 42 кг по-малко в сравнение с 2000 година.

През 2005 г. за опазване и възстановяване на околната среда са изразходвани 630 млн. лева. Предвид влиянието на инфлационните процеси по-подходящ за сравнение е дялът на **разходите за околната среда** от БВП. През 2005 г. този дял е 1.5%, като спрямо 2004 и 2003 г. е регистрирано 0.2 пункта намаление.

Разходите за околната среда включват два компонента - разходи за поддържане и разходи за придобиване на ДМА, като обичайно разходите за поддържане са по-големи от разходите за придобиване. През 2005 г. това правило е нарушено и в структурата на разходите относителният дял на инвестициите е 50.9%, а на текущите разходи - 49.1%.

Разпределението на общите разходи за опазване и възстановяване на околната среда за 2005 г. показва, че с най-голям дял са разходите за водните ресурси - 28.9% (28.1% за 2000 г. и 30.4% за 2004 г.), следвани от тези за оползотворяване и обезвреждане на отпадъците - 24.9% (22.3% за 2000 г. и 18.9% за 2004 г.), и от разходите за опазване на чистотата на въздуха - 24.4% (27.6% за 2000 г. и 24.6% за 2004 г.). За опазване на земята през 2005 г. са изразходвани 5.0% от общите разходи (4.2% за 2000 г. и 4.0 за 2004 г.), а за опазване на горските ресурси - 1.3% (6.4% за 2000 г. и 1.7% за 2004 г.).

В края на 2005 г. наличността на дълготрайните материални активи за околната среда е 1 564 млн. лв., като увеличението спрямо 2004 г. е около 1.2 пъти. Голяма част от този прираст се дължи на въведените в действие през 2005 г. дълготрайни материални активи с екологично предназначение (ДМА - ЕП) - 233 млн. лева. В края на годината най-голям е дялът на ДМА - ЕП за опазване на чистотата на въздуха - 33.4%, следван от тези за водните ресурси - 32.8%, за отпадъците - 14.4%, и за опазване на земята - 0.9%. За 2000 г. дялът на активите по тези направления е съответно 23.5, 48.7, 9.7 и 1.3%, а за 2004 г. - 33.9, 31.6, 14.7 и 0.7%. Въведените в действие през 2005 г. ДМА - ЕП са на стойност 233 млн. лева. Преобладаващата част от тях са за водните ресурси - 36.6% (73.2% през 2000 г., 35.2% през 2004 г.), за опазването на въздуха - 26.4% (4.3% през 2000 г., 31.6% през 2004 г.), и за отпадъците - 14.7% (15.4% през 2000 г., 9.3% през 2004 г.).

¹ Изчислява се на основата на данни от разпределението на лицата от домакинствата по доход в децилни групи и е нормиран в границите от 0 до 1.

² Степента на покритие се изчислява като отношение на стойностния обем на износа към стойностния обем на вноса (в проценти).

* Подробни данни за социално-икономическото развитие на страната могат да се намерят в публикацията "България 2006 - социално-икономическо развитие", която е включена в Каталога на статистическите издания на НСИ за 2007 година.